

Vi Konsumenter

2023-01-20

Dnr N2022/01705

Näringsdepartementet

Landsbygdsavdelningen, Enheten för djur
och livsmedel

Remissyttrande SOU 2022:43 Friska djur behöver inte antibiotika – bättre verkan genom internationell påverkan

Föreningen Vi Konsumenter (VK) har beretts tillfälle och sätter stort värde i att yttra sig över betänkandet Friska djur behöver inte antibiotika – bättre verkan genom internationell påverkan SOU 2022:43. En utredning om en effektivisering och utveckling av Sveriges arbete för ansvarsfull och minskad antibiotikaanvändning i djurhållningen globalt. VK har sedan över tio år prioriterat frågan kring antibiotikaresistens och också på olika sätt agerat i frågan. VK deltar bl a i STRAMA VL. Ordföranden verkade sedan början av 80-talet fram till 2004 på uppdrag av LRF med att införa förbud inom Sverige och EU mot inblandning av antibiotika i foder för att öka tillväxten.

Utredningen är omfattande och ambitiös och har gjort en bred kartläggning över nuläget och möjligheter att internationellt påverka i den viktiga frågan kring att minska spridningen av antibiotikaresistens i djurhållningen. Inriktningen har varit att se möjligheter som idag inte utnyttjas.

Sammanfattning

Vi Konsumenter anser

- att det är viktigt att inse att arbetet med att påverka användningen av antibiotika i djurhållningen globalt kräver uthållighet, engagemang, kompetensuppbyggnad, samverkan och tillräckliga resurser. Sverige har kunskaper att tillföra, men prioritering och resursförstärkning är nödvändig.
- att staten bör säkerställa att tillräckliga medel ställs till förfogande. Inte minst gäller detta bidrag till sekundering, för att kunna delta i arbetet inom EU och andra internationella organisationer, kompetensuppbyggnad och närings- och civilsamhällets medverkan.
- att utredningen har underskattat konsumentopinionens möjlighet att påverka regelverk och upphandlingskriterier.
- att trovärdighet för den svenska modellen bygger på det finns tydliga fakta kring det svenska antibiotikaresistensläget exempelvis MRSA hos gris.

Med utgångspunkt från sammanfattningens förslagsordning anser Vi konsumenter

- att det kan vara intressant att utreda förutsättningarna för export av varor och tjänster som bidrar till friska djur. Här finns möjlighet att knyta sig till Sveriges exportsatsning Team Sweden
- att stärka och effektivisera myndigheternas arbete är angeläget. Det finns ett värde i att Statens Veterinärmedicinska Anstalt, som expertmyndighet ingår i samverkansfunktionen.
- Landsbygdsdepartementet bör inrätta ett råd enligt samma princip som departementets nationella råd för djurskydd, som samlar såväl myndigheter som representerar för näring och civilsamhället. Att samla och stödja privata och civilsamhällesaktörer kan vara ett effektivt sätt att påverka. Här finns goda erfarenheter från arbetet med att påverka EU för ett förbud mot antibiotika som generell fodertillsats. Det är viktigt att miljöaspekterna inkluderas genom Naturvårdsverket. Utsläpp av antibiotika i samband med tillverkning bör prioriteras.
- att EU har en nyckelroll i det internationella arbetet. Därför är det angeläget med svenskt engagemang i EU:s arbete och att stödja EU-kommissionens ambitioner. EU måste lyckas med att sänka användningen av antibiotika genom tillämpning av ny veterinärläkemedelsförordning. En uppgradering och implementering av ny djurskyddslagstiftning spelar en viktig roll för att bidra till friska djur.
- att utredningen generellt undervärderar djurskydd som viktig faktor för friska djur, liksom fodrets betydelse för kritiska moment i uppfödningen.
- att det finns ett värde i att inkludera antibiotikaresistens i FN:s hållbarhetsmål . Insatserna att påverka WOAHA genom sekundering bör prioriteras men även att påverka FAO och Codex Alimentarius.
- att Sida engageras och ges medel för att i sitt sekunderingsprogram medverka till att Sverige representeras i WOAHA, FAO och OECD. Detta är speciellt viktigt när medel till Sida begränsas.
- att det kan finnas ett värde i att koncentrera internationella insatser till långsiktiga insatser till ett land, som kan tjäna som förebild.
- att Sverige trots sin frihandelsvänliga inställning driver att antibiotikaanvändning och antibiotikaresistens bör ingå i kommande handelsavtal.
- att Fair Finance Guide, som drivs av Sveriges Konsumenter, och som ställer krav på investeringar för att rädda klimatet och även numera främja djurskyddet, innebär en möjlighet att styra investeringar som gynnar friska djur.
- att öka konsumenternas efterfrågan på livsmedel producerade med ansvarsfull antibiotikaanvändning genom märkning har begränsad effekt. Men utredningen har underskattat konsumentmakten, i form av konsumentorganisationer, som bör och kan användas för att påverka upphandlingskriterier och lagstiftning. Den svenska dagligvaruhandelns kriterier spelar roll. Det bör observeras att AgriFoods analys utgår från en annan tidsperiod än dagens med ökad inflation.

12.6.3 Utveckling av det nya exportinitiativet

VK anser uppdraget till att skapa exportmöjlighet för svenska varor och tjänster är intressant. Fönstret är öppet inom EU med anledning av ny lagstiftning kring veterinärläkemedel och ny djurskyddslagstiftning. För länder och företag i andra länder kan detta vara en möjlighet att köpa färdiga lösningar. En förstudie kan ge kunskap om potentialen för att på detta sätt bidra till friska djur och minskat behov av antibiotika.

13.4 Samverkansfunktion

Utredningen föreslår att samverkansfunktionen mellan myndigheter permanentas. Naturvårdsverket tillförs och man inrättar ett samordningskansli. VK föreslår att Statens Veterinärmedicinska Anstalt som expertmyndighet inkluderas. VK vill betona uppdraget att samverka med hela kedjan av aktörer som arbetar med antibiotikaresistensfrågor i ett utökat nätverk som inkluderar näringen, professionen, ideella organisationer och lärosäten. VK föreslår att landsbygdsdepartementet inrättar ett råd med de aktörer som föreslås. Speciellt vill VK betona konsumentrepresentation och representanter andra djurslag än lantbrukets djur. I dag finns sedan några år ett nationellt råd för djurskydd inom departementet som kan tjäna som förebild, som stöder Sveriges arbete inom ramen för EU:s Animal Welfare Platform.

13.4.4

VK vill speciellt betona samverkan mellan berörda myndigheter, aktörer i livsmedelskedjan, inklusive veterinärer, SLU, konsumentrepresentation och representanter för andra djurhållare än lantbrukets djur. Framgången när det gällde att påverka EU för att införa förbud mot antibiotika som generell fodertillsats byggde just på att dåtidens jordbruksdepartement samlade såväl berörda myndigheter, lantbruksnäringen LRF, den organiserade djurhälsovården, konsumentrepresentant och även djurskyddet. Arbetet byggde på att med en gemensam kunskapsplattform agera på respektive plattform inom EU. För LRF gällde exempelvis COPA/COGECA. Insatser från Sveriges Konsumentråd och Konsumentföreningen Stockholms hade stor betydelse för ett positivt utfall där EU införde ett förbud fr. o m 2006. BEUC (EU:s konsumentorganisation) och Consumers International har agerat i frågan, men inte uthålligt. Utredningen har generellt underskattat konsumentorganisationernas påverkan på opinion och därmed beslutsfattare.

Nationellt bedrivs denna samverkan genom STRAMA VL, som är just ett brett forum för att diskutera och påverka strävan mot friska djur och minskat antibiotikabehov. KSLA och Axfoundation Antibiotikapattform har en liknande ansats.

13.4.7

VK stöder utredningens förslag att kraftsamla Sveriges insatser till ett land eller en region. Med förhoppningsvis positivt utfall, kan detta tjäna som föredöme för andra länder eller regioner.

13.5 Strategi för Sveriges arbete i WOA (f d OIE)

Under 90 – och början av 2000-talet präglades OIE:s arbete mycket kring samarbete med veterinärläkemedelsindustrin och ambitionen var låg för att minska användningen av

antibiotika. Nu har WOAHA tydliga ambitioner och det är angeläget att Sverige utnyttjar den möjligheten att påverka WOAHA.

13.6 Sekunderingar och utlåning av experter

VK stöder uppfattningen att detta är ett utmärkt sätt att påverka internationellt genom att Sida får i uppdrag att utverka att Sverige kan bli representerat i WOAHA, FAO och OECD. Men behovet av utbildning och rekrytering bedöms som stort.

13,6.1 och 13.7

VK tillstyrker utredningens förslag.

14.2.1 Studie av hur avans på försäljning av antibiotika påverkar användningsvolymen

Det här är en fråga som diskuterats sedan länge. Det har funnits tydliga ambitioner att avveckla incitamentet hos veterinärkåren att förskriva antibiotika. VK bedömer att föreslagen studie kan bidra till viktiga fakta och att skapa förståelse och drivkrafter för att skärpa regelverket i många länder. Studien är angelägen att genomföra.

14.2.2 Samla europeiska veterinärfakulteter kring en gemensam vision

VK inser värdet av ansatsen.

15.4.1 Hållbara investeringar och finansmarknaden

VK ser en stor potential med att påverka utvecklingen genom att styra finansieringar och investeringar. Denna möjlighet bör bli utnyttjad för att påverka läkemedelstillverkningen, där denna framför allt i Indien och Kina bidrar till stora utsläpp av antibiotika i miljön. VK har tidigare sökt samarbete med Naturskyddsföreningen för att påverka EU:s regelverk. Detta har inte lyckats. Fair Finance Guide som drivs av Sveriges Konsumenter med stöd från Sida, kartlägger och publicerar svenska bankers stöd och investeringar från hållbarhets- och jämlikhetssynpunkt. Även djurskyddsaspekter beaktas. Här borde finnas goda möjligheter att inkludera aspekter som antibiotikatillverkning och åtgärder för att minska användningen av antibiotika i djursuppfödningen. Fair Finance Guide finns i femton länder.

16.1.1 Konsekvenser av utredningens förslag

För att effektivisera Sveriges arbete med att internationellt påverka utvecklingen av användningen av antibiotika till djur för att därigenom minska utvecklingen av antibiotikaresistens, krävs att staten avsätter tillräckliga medel. VK har uppfattat att frågan kring antibiotikaresistens har politisk uppslutning i regeringen och av en majoritet av de övriga politiska partierna. Men därifrån till att avsätta medel till utredningens förslag kan vara en svår prioriteringsfråga. VK anser det olyckligt om den ambitiösa utredningen inte leder till finansiering av några av utredningens förslag.

Detaljsynpunkter övrigt

3.6.1

VK ser ett stort värde i att förtydliga att antibiotikaresistens är viktig faktor i flera av FN:s hållbarhetsmål, Agenda 2030. VK har också försökt påverka för att inkludera antibiotikaresistens som en faktor inom planetens gränser.

6.1

Det finns ett värde i att tillvarata erfarenheter från den svenska omställningen av uppfödning och hållning djur utan generell inblandning av antibiotika i foder. Men förutom de faktorer som nämns

och olika smittskyddsåtgärder som biosäkerhet, omgångsuppfödning och planerad produktion i grisproduktionen ska inte underskattas betydelsen av ny djurskyddslagstiftning. Här kan nämnas utrymmeskrav och min avvänjningsålder för smågrisar. Studien "Den svenska modellen – hävstång eller ok för svensk svinproduktion" (Jonasson L et al 1997) visade att i jämförelse med dansk grisproduktion som tillämpade antibiotikatillsats i foder och EU:s djurskyddsregler, visade att svensk uppfödning hävdade sig mycket väl med striktare djurskyddsregler och utan antibiotika generellt i foder. Kostnaden för den svenska modellen var marginell. Utvecklingen av fodret hade också stor betydelse för att undvika problem vid smågrisavvänjningen och även när det gällde kycklingproduktionens omställning.

7.1

Ordförande har deltagit i utvecklande av hållbarhetskriterier vid offentlig upphandling, där antibiotikaanvändningen har fokuserats. VK ser den offentliga upphandlingen som en viktig aktör, även om konsumtionen av livsmedel inom offentliga sektorn endast uppgår till ca fyra procent.

7.2.1

VK har deltagit i arbetet som initierades av Axfoundation 2013 kring att fastställa kriterier kring upphandling av animaliska livsmedel. Dessa antogs av dagligvaruhandeln och har sedan uppdaterats 2019-2020. VK ser dessa som viktiga instrument för att påverka användningen av antibiotika i djurhållningen i länder som exporterar till Sverige. Det finns ett flertal goda exempel.

7.2.8 Märkning

Världsnaturfonden WWF: s lanserade Köttguiden 2015. Den innehöll då inte kriterier för antibiotikaanvändning i djurhållningen. Dessa inkluderades 2016. Guiden vänder sig framför allt till upphandlare och medvetna och intresserade konsumenter och har betydelse som opinionsbildare. Även COOP:s hållbarhetsdeklarationer som inkluderar antibiotikaanvändning spelar roll. Ursprungsmärkning som Från Sverige liksom ekologiskt har betydelse.

11 Styra konsumtionen mot livsmedel med ansvarsfull antibiotikaanvändning

VK stöder utredningens uppfattning att denna väg har begränsad effekt. Rent generellt bekräftar forskning att hållbar konsumtion inte uppnås genom att informera konsumenter om viktiga hållbarhetsaspekter (Nordiska rådet 2013 Förbättra nordiskt beslutsfattande genom att skingra myter om hållbar konsumtion och Formas 2022, Politik och styrning av hållbar konsumtion). Axfoundations studie visar också att en märkning av att produkten har producerats med ansvarsfull antibiotikaanvändning är för komplicerad för att styra konsumtionen. Men det bör observeras att i svenska konsumentstudier (Svenskmärkning 2022) värderas låg antibiotikaförbrukning högt av 75 %. Detta kriterium hamnar på andra plats.

11.3.4

Erfarenheten är att svenska konsumenter, till skillnad från konsumenter i andra länder, i begränsad omfattning minskar sin konsumtion av vissa livsmedel på grund av skandaler kring livsmedelssäkerheten. Det finns ett stort förtroende för svenska myndigheter. BSE-krisen och dioxin-krisen i EU på 90-2000- talet skapade stora effekter på marknaden i många EU-länder, men köttkonsumtionen minskade inte i Sverige. Att det avslöjades att det användes hormoner i kalvuppfödningen i Tyskland minskade exempelvis konsumtionen av kalvkött i Tyskland med 40 %. Det finns en utbredd missuppfattning av användning av antibiotika till djur ger rests substanser i produkten. Ett exempel på detta är den i Sverige kraftfulla reaktionen kring Halloumi-ost från Cypern 2019. Cypern har den högsta antibiotika-användningen till djur i EU. "Halloumi-skandalen" gav påtaglig effekt på försäljningen och svenska mejerier gavs möjlighet att lansera svenska alternativ typ eldost och grillost. När tidningen Råd & Rön 2013 publicerade en undersökning kring ESBL hos svenska kycklingar minskade inte konsumtionen av kyckling. Däremot har agerande från konsumentorganisationer som Consumers International och BEUC (den europeiska konsumentorganisationen) påverkat lagstiftning för restriktivare antibiotikaanvändning till djur exempelvis förbud mot antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte inom EU 2006.

Det bör observeras att AgriFoods studie refererar till situationen innan stigande livsmedelspriser och inflation gett märkbar effekt.

Med vänlig hälsning

Gunnela Ståhle

Ordförande Vi Konsumenter